

Õppijate hindamisest ehk õppijate teadmiste kontroll - hindepanek.

Täienduskoolitusel tavaliselt õppijate edasijõudmist ei mõodeta ning mõned andragoogid arvavad, et regulaarsest hindepanemisest oleks ka kesk- ja kõrgkoolis aeg loobuda. Teised seevastu leiavad, et hindamine väärrib aastasadu püsinud õpitulemuste kontrolli meetodina edaspidigi rakendamist. Ilmselt määrab hindamise osakaalu õpetamisel õppuse eripära (näiteks vajadus kursuse läbinute kvalifikatsioon määratlada, otsustada litsentsi andmise põhjendatus jne). Hindamise kvaliteet sõltub aga sellest, kui läbimõeldult, õiglaselt ja mõistvalt seda rakendatakse.

Hindamise vajalikkus seisneb järgnevas:

- tagab õppetöös elementaarse distsipliini
- aitab õppijail tajuda oma tugevaid ja nõrku külgi
- osutab vajadusele midagi kindlamini meelde jätta, põhjalikumalt teada või paremini osata
- võimaldab õpetajal oma pedagoogitöö tulemuslikkuse üle otsustada
- näitab kätte valdkonnad, kus läbivõetut tuleks korrata või õppijaile lisaselgitusi anda
- osutab õpetamisviisi täiendamise tarvidusele
- tõestab teatud taseme saavutamist
- annab "hindamise tarbijaile" (E.-M. Verniku mõiste) ehk kooli juhtkonnale, järgmise astme koolile, kaasõpetajaile, õppijate

vanemaile, nõustajaile ja tööandjaile õppijate teadmiste-oskuste taseme määratlemisel orientiiri.

Koolituses on kaks peamist hindamispõhimõtet: a) objektiivsuse ja b) püüdlikkuse alusel. Kitsamas mõttes annab hinne õppijale teada, kuidas ta on ülesandega toime tulnud, laiemas plaanis aga kujundab hindamine märgatavalt ka õppija minapilti. Head kooli-hinded enamasti tõstavad õppija enesehinnangut ja suurendavad usku oma võimetusse; kehvade hinnete saamine üldiselt kahandab eneseusku. Positiivse minapildiga isikul on enam šansse olla edukas nii koolis, tööl kui inimsuhetes.

Haridusministeeriumi määruses: ***Õpilaste hindamise, järgmisse klassi üleviimise ning klassikursust kordama jätmise alused, tingimused ja kord*** (RTL 2002, 20, 248 – jõust. 04. 02. 2002) rõhutatakse järgmist:

Õpitulemuste hindamine:

- annab teavet õpilaste õpiedukusest;
- on aluseks õpetaja tegevusele õpilase õppimise ja arengu toetamisel;
- motiveerib õpilast sihikindlamalt õppima;
- suunab õpilase enesehinnangu kujunemist ja on abiks edasise haridustee valikul.

Käitumise ja hoolsuse hindamine motiveerib ja suunab õpilast:

- järgima üldtunnustatud käitumis- ja kõlblusnorme;
- täitma kooli kodukorra nõudeid;
- täitma õppeülesandeid.

Hinnatakse teadmiste ja oskuste omandatust. Lähtuvalt

kooliastme ja õppeaine eripärast arvestatakse hindamisel:

- omandatud teadmiste ja oskuste ulatust, õigsust, esituse täpsust ja loogilisust;
- iseseisvust ja loovust teadmiste ning oskuste rakendamisel;
- oskust oma teadmisi ning oskusi suuliselt ja kirjalikult väljendada;
- vastuste õigsust, vigade arvu ja liiki;
- praktilise töö teostust.

Õpitulemusi hinnatakse numbriliselt (hinne) või sõnaliselt (hinnang).

Hindamisel mõjub kaasa ka hindaja isik. Igaüks teab oma koolipraktikast, et ühtesid õpetajaid peetakse hindamisel leebemaks, teisi rangemaks; mõningaid õiglaseks, teisi oma lemmikuid soosivaks ning ebasümpaatseid tagakiusavaks

Teiste isikute teadmiste ja võimete määratlemisel mängivad kaasa mõned *psühholoogilised efektid*.

Haloefekti mõjul hakatakse õppijate teadmiste-oskuste taset määratlema selle subjektiivse kujutluse järgi, mis hindajal kellestki on. Arvates kellegi võimekaks ja usinaks, hakatakse talle vaistlikult mõnevõrra paremaid hindeid panema, "rumala ja laisana" tunduvate õpilaste tulemusi hinnatakse aga veidi madalamalt, kui need tegelikult on.

Pygmalioni efekt tähendab seda, et need, kelle võimeid peetakse madalaks, ilmutavadki õppimisel tagasihoidlikumaid tulemusi kui võimekaks hinnatud õpilased. Ja vastupidi: kui kedagi on võimekaks (ilusaks, osavaks) tunnustatud, hakkabki ta meie hinnanguga sarnastuma. Ehkki mainitud efekti eredat väljendumist on peetud vaieldavaks, pole kahtlust selles, et õppijate võimekuse vääriline

hindamine soodustab õppeprotsessi.

Halastav hindamine tähendab seda, et õpetaja väldib puht kaastundest halbade hinnete panemist.

Pidev ülehindamine kujuneb tihti olukorras, kus (ebakindel) õpetaja püüab õppijalt "osta" endale lugupeetust. Kärstav hindamine saab teoks siis, kui õpetaja maksab halva hindega õpilasele kätte sobimatu käitumise eest.

Liiga range hindamine näitab sageli õpetaja kiuslikku või sadistlikku iseloomu või ka seda, et pedagoog eelistab kärstavaid kasvatusmeetodeid.

Kõhklemine ja **äärmushinnanguist hoidumine** on iseäranis omane algajaile õpetajaile, kes ei taha hindamisel vigu teha. **Ühe tunnuse** (taseme näitaja) **ülehindamine** toimub enamasti alateadlikult vastavalt sellele, millised on õpetaja enda kriteeriumid ja prioriteedid õppijate taseme üle otsustamisel.

Millest hindepanekul lähtuda?

Mainigem esmalt seda, et hindamise kriteeriumid peaksid olema selged ning mõistetavad ka hinnatavaile.

Õpilaste hindamisel peaksime arvestama järgnevaid momente:

- verbaalse info edastamine: õpilane ütleb, sõnastab, defineerib, jutustab, kirjeldab, seletab vajalikku
- intellektuaalsed oskused: õpilane tunneb ara, eristab, liigitab, sorteerib, käsutab reeglit-valemit, lahendab, tuletab
- motoorsed oskused: õpilane kirjutab, trükib, viskab, hüppab,

saeb, tikib jne

- õpioskused: õpilane kuulab, loeb, jätab meelde, märgib üles, valib, käsutab, kogub, salvestab, kavandab jne.

Teiseks tuleks saavutatud taseme hindamisel tingimata arvesse võtta ka püüdlikkust ning õppija individuaalset edasiminekut. Ning kolmandaks on hindamisel oluline minna väliselt kontrolliit enesejuhtimisele, taotleda seda, et õppijad ise tehtut objektiivselt hindaksid ja oma vead parandaksid.

Täienduskoolitusel saab mõnelegi õppijale ebamugava õpetaja-poolse hindamise edukalt asendada valikvastustega testide sooritamisega, kus punktid ja neile vastava hinde võib ise välja arvutada. (See moodus näib olevat eriti tõhus kaugkoolitusel.) Samuti võib õppijail lasta üksteist vastastikku hinnata. Suurepäraseks hindamise võimaluseks on ülikoolides praktiseeritavad kollokviumid. Neil osalejad peavad järgemööda esitatud teemadel arutlema, olles samas ka üksteise hindajaiks. Veelgi parem oleks kollokviumi ekspertideks kaasata kaks-kolm kursuse õppejõudu korraga. Hindepanemisel on nii noorte kui täiskasvanute rühmas tarvis hoiduda pingete tarbetust üleskrüvimisest. Pidagem meeles, et eksamiolukord enamasti ei stimuleeri paremini vastama, vaid pigem kammitseb vaba eneseväljendust